УДК 321.728(73):342.4
DOI https://doi.org/10.32782/2707-5206.2026.42.6

Кадук Н. І.
к. політ. наук, доцент, доцент,
кафедра політології,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058, Україна
E-mail: kaduk.nata@ukr.net
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0001-8502-0040

Солтовський Є. С.
аспірант,
кафедра політології,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058, Україна
E-mail: egor.soltovskyi@gmail.com
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0000-8266-2240

ПРЕЗИДЕНТСТВО ДОНАЛЬДА ТРАМПА ЯК СТРЕС-ТЕСТ ІНСТИТУЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ СИСТЕМИ СТРИМУВАНЬ І ПРОТИВАГ У США: НЕРІВНОМІРНІСТЬ ТА МЕЖІ ЕФЕКТИВНОСТІ

У статті досліджується інституційна стійкість системи стримувань і противаг у США в період президентства Дональда Трампа. Актуальність дослідження зумовлена намаганнями змістити баланс влади на користь президента в умовах високого рівня партійної поляризації. У цьому контексті постає питання, наскільки формально закріплені конституційні механізми контролю здатні реально обмежувати виконавчу владу. Метою роботи є аналіз функціонування Конгресу, судової системи та адміністративної держави як основних елементів системи стримувань і противаг в умовах посиленого президентського тиску. У тексті проаналізовано застосування Конгресом процедур імпічменту, парламентських розслідувань, бюджетного контролю, повісток, а також механізму сенатського затвердження президентських призначень. Обґрунтовано, що ефективність парламентського стримування значною мірою залежить від партійної конфігурації влади, рівня політичної поляризації, внутрішньопартійної лояльності та готовності законодавців захищати інституційну автономію Конгресу. Досліджено роль судової системи у здійсненні контролю за президентською владою на процедурному, функціональному та структурному рівнях. Показано, що суди здатні як обмежувати окремі дії виконавчої влади, так і, навпаки, сприяти розширеному тлумаченню президентських повноважень. Окрему увагу приділено адміністративній державі як внутрішньому механізму стримування в межах виконавчої влади. Розглянуто реформування кар'єрної державної служби, запровадження Schedule F та Schedule Policy/Career, звільнення генеральних інспекторів, а також послаблення автономії незалежних агентств. Встановлено, що саме адміністративна держава виявилася найбільш уразливою до кадрового та політичного контролю з боку президента. Зроблено висновок, що американська система

© Кадук Н. І., Солтовський Є. С., 2026

Стаття поширюється
на умовах ліцензії
відкритого доступу (CC BY 4.0)

стримувань і противаг зберігає формальну інституційну цілісність, однак характеризується асиметричною та нерівномірною стійкістю. Її ефективність залежить не лише від конституційних норм і юридичних процедур, а й від інституційної культури, професійної автономії державного апарату та готовності політичних акторів дотримуватися таких неписаних демократичних правил, як взаємна толерантність та інституційна стриманість.
Ключові слова: президент, Дональд Трамп, система стримувань і противаг, інституційна стійкість, політичний процес, Конгрес США, судова система США, партійна поляризація, демократичні інститути.

Актуальність теми дослідження. Постановка проблеми в загальному вигляді, її зв'язок з науковими або практичними задачами. Класична доктрина поділу влади на законодавчу, виконавчу та судову гілки традиційно пов'язується з іменем Ш.-Л. Монтеск'є. У своїй фундаментальній праці «Про дух законів» він обґрунтував, що саме інституційне розмежування повноважень є необхідною умовою запобігання деспотизму та захисту політичної свободи (Montesquieu, 1777). Ця модель стала однією з ідейних основ Конституції США, у якій було закладено базовий каркас системи стримувань і противаг. Її автори прагнули створити механізм інституційного саморегулювання, за якого кожна гілка влади мала б достатньо інструментів для стримування інших, а сама система запобігала надмірній концентрації владних повноважень.

З моменту свого формування ця система неодноразово проходила через політичні кризи, конфлікти між гілками влади та періоди посилення президентської влади, однак загалом зберігала здатність запобігати відкритій концентрації влади в одному інституційному центрі. Президентство Дональда Трампа стало якісно новим етапом у перевірці інституційної стійкості США, адже воно не просто створило нові виклики, а передусім виявило та загострило вже наявні слабкі місця американської політичної системи. Перший президентський термін засвідчив, що американська система стримувань і противаг загалом витримала інституційне навантаження, однак водночас поставив питання про межі її ефективності, нерівномірність стійкості та вразливість окремих інституційних сегментів. З огляду на триваючий другий президентський термін, це питання набуває ще більшої актуальності, оскільки остаточні наслідки цього стрес-тесту залишаються відкритими. Крім цього, дослідження цієї проблеми пов'язане з ширшим науковим завданням щодо визначення чинників інституційної стійкості демократичних систем та меж ефективності наявних механізмів стримування виконавчої влади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Президентство Дональда Трампа актуалізувало наукову дискусію про стійкість американської системи стримувань і противаг та межі її ефективності. Ліберман та співавтори пов'язують цей період із ерозією демократичних засад, наголошуючи, що порушення норм стриманості виконавчої влади та партійний розкол щодо відповідальності президента виявили вразливість американського механізму інституційного контролю (Lieberman et al., 2019). У близькій логіці С. Левицький і Д. Зіблатт, аналізуючи механізми демократичного занепаду, підкреслюють, що формальні конституційні інститути не є самодостатніми гарантіями демократії, оскільки стабільність демократичного порядку значною мірою залежить від неформальних норм, зокрема взаємної толерантності та інституційної стриманості (Levitsky & Ziblatt, 2018). Д. Дрізен

відзначає зниження готовності Конгресу стримувати президентські зловживання та неоднозначну роль судової влади у контролі над президентом (Driesen, 2024). Водночас Д. Крінер пропонує більш збалансовану оцінку, зазначаючи, що формальні стримувальні механізми під час першого президентства Трампа виявилися «сильнішими, ніж дехто побоювався, але слабшими, ніж багато хто сподівався» (Kriner, 2020).

Теоретико-методологічна основа дослідження виходить із класичної логіки поділу влади, однак адаптує її до сучасної політичної системи США. Тому аналіз охоплює не лише Конгрес і судову систему, а й адміністративну державу, яка не є окремою гілкою влади у класичній моделі Монтеск'є, однак у теперішніх умовах виконує важливу стримувальну функцію всередині виконавчої влади. У межах цієї статті поняття «стрес-тест» використовується як аналітична метафора для позначення ситуації, у якій інститути демократичної системи зазнають підвищеного політичного тиску.

Методологічно дослідження ґрунтується на поєднанні інституційного, політико-правового та кейс-орієнтованого аналізу. Інституційний аналіз використовується для оцінки функціонування Конгресу, судової системи та адміністративної держави як окремих сегментів системи стримувань і противаг. Політико-правовий аналіз дає змогу розглянути конституційні, процедурні та адміністративні межі президентської влади. Кейс-орієнтований підхід застосовується для аналізу конкретних прикладів інституційного конфлікту. Інституційна стійкість у цьому дослідженні оцінюється не лише через формальне збереження конституційних повноважень, а й через практичну здатність інституцій обмежувати дії виконавчої влади. Відповідно, ефективність системи стримувань і противаг аналізується через її реакцію на конкретні виклики в окремих сферах.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. Формулювання цілей статті. Попри значний обсяг досліджень, присвячених президентству Дональда Трампа та інституційній стійкості американської демократії, недостатньо дослідженими залишаються питання меж ефективності системи стримувань і противаг та нерівномірності стійкості її окремих інституційних елементів. Окремої уваги потребує визначення того, які саме сегменти цієї системи виявляються найбільш вразливими в умовах посилення президентської влади. Наявні роботи здебільшого зосереджуються на окремих інститутах або механізмах контролю, тому комплексний аналіз здатності Конгресу, судової системи та адміністративної держави обмежувати президентську владу потребує подальшого опрацювання.

Мета дослідження – проаналізувати президентство Дональда Трампа як стрес-тест американської системи стримувань і противаг через призму функціонування Конгресу, судової системи та адміністративної держави, а також визначити межі ефективності цих інституцій і нерівномірність їхньої стійкості.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням наукових результатів.

Конгрес

Конгрес США традиційно розглядається як центральний елемент американської системи стримувань і противаг та інституційний механізм контролю над виконавчою владою. Конституційно цей орган наділений повноваженнями у сфері законодавчого нагляду, бюджетного контролю, проведення розслідувань,

затвердження президентських призначень та застосування процедури імпічменту (Constitution of the United States, 1787). Однак сучасні дослідження американської політики вказують, що в умовах високої партійної поляризації законодавчий нагляд функціонує не лише як механізм міжгілкового контролю, а й як інструмент міжпартійного протистояння (Reynolds & Maehr, 2023). У цьому контексті президентство Дональда Трампа стало показовим кейсом для аналізу стійкості законодавчої гілки влади, продемонструвавши, як ефективність наглядових процедур може залежати від поточної політичної кон'юнктури та партійного складу палат Конгресу.

Особливо помітно ця тенденція проявилася у залежності парламентського контролю від партійної конфігурації влади. Дослідження Brookings Institution вказують, що за умов різнопартійного контролю над Білим домом і Конгресом наглядова активність законодавчої гілки влади зростає. Найкраще це простежується на рівні комітетів Палати представників, які активніше використовують інструменти нагляду, проводять більше наглядових слухань та інтенсивніше застосовують розслідувальні механізми. Натомість за умов однопартійного контролю рівень парламентського нагляду помітно слабшає. Так, у 116-му Конгресі (2019–2020), після втрати республіканцями однопартійного контролю над Білим домом і Конгресом та переходу Палати представників під контроль демократів, медіанна частка діяльності комітетів Палати представників, пов'язаної з наглядом за виконавчою владою, становила 36,9%, тоді як у 117-му Конгресі (2021–2022), після переходу до однопартійного контролю демократів над Білим домом і Конгресом, вона знизилася до 24,9% (Zandi, Maehr, & Reynolds, 2022).

Найбільш показовим стрес-тестом парламентського стримування стали дві спроби усунення Дональда Трампа з посади через процедуру імпічменту. У 2019 та 2021 рр. контрольована демократами Палата представників проголосувала за імпічмент чинного президента, застосувавши один із найсильніших конституційних механізмів контролю над виконавчою владою (U.S. House of Representatives, 2019; U.S. House of Representatives, 2021). Це продемонструвало, що формальні процедури системи стримувань і противаг залишалися функціональними навіть в умовах гострої політичної поляризації.

Водночас результативність цього механізму значною мірою залежала від позиції Сенату. В обох випадках Сенат не зміг зібрати необхідні дві третини голосів для засудження президента (U.S. Senate, 2020; U.S. Senate, 2021). Як зазначив конституціоналіст Браян Кальт в коментарі для Associated Press, партійна поляризація зробила імпічмент менш ефективним інструментом притягнення президентів до відповідальності (Pace, 2021). Особливо чітко межі цього механізму проявилися під час другого імпічменту після подій 6 січня 2021 року: попри те, що 57 сенаторів підтримали визнання Трампа винним, цього виявилося недостатньо для ухвалення рішення (U.S. Senate, 2021). Таким чином, цей кейс продемонстрував важливу асиметрію між Палатою представників і Сенатом. Формально механізм стримування спрацював, однак його політична результативність виявилася обмеженою партійною конфігурацією.

Важливою особливістю парламентського контролю за президентства Трампа стало те, що міжгілкові конфлікти дедалі частіше переходили у площину тривалих судових процедур. Адміністрація Трампа активно посилалася на привілей виконавчої влади, відмовлялася співпрацювати з окремими запитами та розслідуваннями

Конгресу, а також переводила конфлікти навколо повісток і доступу до документів у судову площину (Peterson, 2023, pp. 220, 255–256, 270). Характерним прикладом став конфлікт навколо доступу Конгресу до фінансової документації Трампа у справі *Trump v. Mazars*, у якій президент оскаржив повістки комітетів Палати представників до бухгалтерської фірми Mazars USA. Верховний суд США не заперечив повноваження Конгресу вимагати такі документи, однак встановив додаткові критерії для оцінки подібних повісток і повернув справу до нижчих судів, що фактично затягнуло реалізацію парламентського контролю (*Trump v. Mazars*, 2020).

Подібну логіку демонструвала і справа щодо свідчень колишнього радника Білого дому Дона Макґана. У 2019 році Комітет Палати представників з питань юстиції намагався примусити його дати свідчення щодо обставин, пов'язаних зі звітом Мюллера, однак адміністрація Трампа наполягала, що близькі радники президента мають імунітет від примусового свідчення перед Конгресом (*Committee on the Judiciary v. McGahn*, 2019). Таким чином, формально Конгрес не втрачав своїх контрольних повноважень, однак практична реалізація цих повноважень дедалі більше залежала від тривалих судових процедур. У результаті навіть часткові юридичні перемоги Конгресу нерідко втрачали політичну ефективність через часові затримки, що створювало додаткові переваги для виконавчої влади.

Обмеження парламентського контролю проявилися і у сфері кадрової політики. Формально процедура сенатського затвердження президентських призначень залишається одним із ключових механізмів контролю Сенату над виконавчою владою, однак за президентства Трампа її ефективність виявилася нерівномірною. Адміністрація активно використовувала тимчасові призначення виконувачів обов'язків, частково обходячи повноцінний сенатський контроль над кадровими рішеннями (Partnership for Public Service, 2020). Особливо помітними були суперечки навколо призначень у Міністерстві внутрішньої безпеки США. У 2020 році Управління урядової підзвітності США (англ. Government Accountability Office, GAO) дійшло висновку, що після відставки Кірстен Нільсен порядок правонаступництва посад у міністерстві був змінений неналежним чином, унаслідок чого Чед Вулф і Кеннет Кучінеллі виконували керівні обов'язки без належних правових підстав (U.S. Government Accountability Office, 2020a).

Крім того, конфлікти навколо другого імпічменту Трампа та розслідування подій 6 січня продемонстрували, що на парламентський контроль дедалі сильніше впливають партійна лояльність і ризик внутрішньопартійних санкцій. Характерними стали негативні політичні наслідки для республіканських конгресменів, які підтримали розслідування подій 6 січня або публічно критикували Трампа. Усунення Ліз Чейні з керівництва республіканської фракції та фактичне послаблення політичних позицій Адама Кінзінгера засвідчили, що спроби стримувати президента власної партії можуть супроводжуватися значними ризиками для політичної кар'єри (Morgan & Cornwell, 2021; Mascaro & Burnett, 2021). Цей висновок підтверджується оцінкою політолога Е. Шіклера, який зазначає, що президентство Трампа виявило значно більшу крихкість системи стримувань і противаг, ніж вважалося раніше, зокрема через готовність республіканців у Конгресі поступатися своїми базовими конституційними обов'язками на користь партійної підтримки президента (Schickler, 2026).

Водночас перше президентство Трампа не означало повного руйнування парламентського стримування. Найбільш стійкими виявилися бюджетні механізми

контролю та ті випадки, коли Конгрес був здатний формувати двопартійні коаліції. Це підтверджує рішення GAO від 16 січня 2020 року, у якому затримання адміністрацією Трампа військової допомоги Україні було визнано порушенням Закону про контроль за утриманням бюджетних коштів (англ. Impoundment Control Act) (U.S. Government Accountability Office, 2020b). Важливим прикладом стало й ухвалення закону Про протидію супротивникам Америки через санкції (англ. Countering America's Adversaries Through Sanctions Act, CAATSA) у 2017 році вето-стійкою більшістю, що обмежило можливості президента самостійно послаблювати санкції проти Росії (U.S. Congress, 2017, Sec. 216). Суттєвим є те, що CAATSA був ухвалений саме 115-м Конгресом у період однопартійного республіканського контролю над Білим домом і обома палатами Конгресу. Це свідчить, що навіть за умов партійної єдності між президентом і парламентською більшістю Конгрес міг виступати ефективним обмежувачем виконавчої влади за наявності широкого двопартійного консенсусу.

На початку другого президентства Дональда Трампа Республіканська партія знову отримала контроль над Білим домом і обома палатами Конгресу. Це знову актуалізує питання про те, наскільки парламентський контроль залежить від готовності партійної більшості стримувати президента власної партії. Водночас уже на початковому етапі другого терміну помітними стали конфлікти навколо бюджетних повноважень Конгресу, зокрема щодо спроб виконавчої влади обмежувати або переглядати видатки, раніше схвалені законодавцями (Boak, 2025). Однак через незавершеність цього періоду такі приклади доцільно розглядати радше як підтвердження актуальності виявленої тенденції, а не як підставу для остаточних висновків щодо інституційної ефективності Конгресу.

Таким чином, президентство Дональда Трампа демонструє нерівномірну стійкість Конгресу як інституту стримування виконавчої влади. Формально Конгрес зберігає свої ключові контрольні повноваження, однак їх практична ефективність виявляється обмеженою та залежною від багатьох чинників. Серед основних – партійна конфігурація влади, рівень політичної поляризації, внутрішньопартійна лояльність, а також здатність виконавчої влади обходити парламентський контроль. Така залежність існувала й раніше, однак саме президентство Трампа загострило її та зробило особливо помітною. Це засвідчує, що ефективність парламентського контролю залежить не лише від формальних повноважень Конгресу, а й від політичних умов їх застосування та готовності законодавців захищати інституційну автономію Конгресу перед виконавчою владою.

Судова система

Судова система США стала ще одним важливим майданчиком, на якому президентство Дональда Трампа перевіряло межі американської системи стримувань і противаг. Головний виклик полягав не лише в кількості судових спорів, а насамперед у характері президентської поведінки. Трамп не просто ухвалював спірні рішення, які потім оскаржувалися в судах, а систематично тестував межі судового контролю. Це проявлялося, зокрема, у широкому використанні виконавчих указів для просування політично спірних рішень, апелюванні до розширеного тлумачення президентських повноважень, спробах уникнути юридичної підзвітності, а також у намаганнях прямо втручатися у сфери, де Конституція традиційно надає ключову роль Конгресу та штатам. Така логіка частково перегукується з концепцією «автократичного легалізму» К. Л. Шеппелі, яка описує використання

формально правових інструментів для послаблення конституційних обмежень влади (Scheppele, 2018). Саме тому судова система виступила не лише арбітром окремих правових спорів, а й інститутом, через який відбувалося переосмислення меж сучасної президентської влади.

Для системної оцінки ефективності судової системи доцільно диференціювати вищезгадані виклики за трьома рівнями: процедурним, функціональним та структурним. На найнижчому, процедурному, рівні аналізується здатність судів забезпечувати дотримання виконавчою владою принципів раціонального, обґрунтованого й процедурно коректного державного управління. Середній, функціональний, рівень фокусується на готовності судової системи встановлювати межі вже існуючих президентських повноважень. Нарешті, структурний рівень охоплює фундаментальні засади природи президентської влади та її місця в конституційній системі США.

На процедурному рівні найбільш показовим прикладом стала справа *Department of Homeland Security v. Regents of the University of California* 2020 року, пов'язана зі спробою адміністрації Трампа скасувати програму DACA (Deferred Action for Childhood Arrivals). Ця програма передбачала відкладення депортації для осіб, що прибули до США дітьми. Адміністрація Трампа намагалася швидко демонтувати політику попередньої адміністрації, однак федеральні окружні суди заблокували це рішення, вказуючи, що воно не було належним чином обґрунтоване. Справа дійшла до Верховного суду, який визнав рішення адміністрації свавільним і необґрунтованим відповідно до Закону про адміністративну процедуру. Водночас Суд окремо наголосив, що не оцінює, чи була DACA або її скасування правильною політикою. Предметом розгляду було лише те, чи виконало агентство процедурну вимогу надати обґрунтоване пояснення своїх дій (*Department of Homeland Security v. Regents of the University of California*, 2020).

Цей кейс демонструє, що суди виявилися здатними швидко зупиняти виконавчу владу тоді, коли адміністрація не надає належного обґрунтування своїх рішень або намагається замінити правову аргументацію політичною волею президента. Водночас таке стримування мало обмежений характер. Верховний суд не заявив, що адміністрація Трампа взагалі не може скасувати DACA. Навпаки, логіка рішення полягала в тому, що вона може змінити політику, але повинна зробити це процедурно коректно, у межах адміністративної раціональності.

Іншим важливим кейсом міграційної політики Трампа, але вже на функціональному рівні, стала справа *Trump v. Hawaii* 2018 року, пов'язана з президентськими обмеженнями на в'їзд до США громадян низки держав. Нижчі федеральні суди блокували окремі варіанти президентських обмежень на в'їзд, вважаючи, що президент міг перевищити або неправильно використати повноваження, надані йому імміграційним законодавством. Однак Верховний суд підтримав доопрацьовану версію обмежень і визнав широкі повноваження президента у сфері регулювання в'їзду іноземців з міркувань національної безпеки (*Trump v. Hawaii,* 2018). На відміну від справи DACA, де суди оцінювали достатність адміністративного обґрунтування, це рішення показало, що у сферах, де дії президента пов'язані з національною безпекою, зовнішньою політикою та міграцією суди схильні демонструвати значно вищий рівень деференції до виконавчої влади.

На найвищому, структурному, рівні стрес-тесту питання полягало вже не лише в тому, чи дотримувалася виконавча влада юридичних процедур або чи діяла вона

в межах наданих їй повноважень. Ішлося про перевірку фундаментальних засад американської конституційної системи: поділу влади, федералізму та принципу, за яким ніхто, включно з президентом, не стоїть вище закону.

Наприклад, у справі *Trump v. Vance* йшлося про те, чи може чинний президент повністю уникнути кримінальної повістки штату, спрямованої третій стороні, щодо його приватних фінансових документів. Верховний суд США визначив, що чинний президент не має абсолютного імунітету від кримінального процесу штату і не перебуває повністю "над законом" у питаннях, пов'язаних із його приватними документами (*Trump v. Vance,* 2020). Водночас у справі *Trump v. United States* центральним стало вже інше питання – межі кримінальної відповідальності президента за дії, пов'язані з виконанням його офіційних повноважень. Справа виникла на тлі федеральних обвинувачень проти Трампа щодо спроб вплинути на результати президентських виборів 2020 року. Сам Трамп заявив, що не може бути кримінально переслідуваний за дії, здійснені ним як президент. За результатами розгляду Верховний суд визнав, що президент має абсолютний імунітет щодо дій у межах його виключних конституційних повноважень і щонайменше презумптивний імунітет щодо інших офіційних дій, водночас не поширивши імунітет на неофіційні дії (*Trump v. United States,* 2024).

Ще одним важливим прикладом на цьому рівні став виборчий указ Трампа 2025 року (Executive Order 14248, 2025). Указ був спрямований на зміну окремих правил федеральних виборів і стосувався, зокрема, вимог до реєстрації виборців і правил обробки поштових бюлетенів. Федеральний суд заблокував ключові положення указу, виходячи з того, що президент не має загального конституційного повноваження самостійно переписувати правила виборчого процесу, оскільки ця сфера належить передусім штатам і Конгресу (*League of United Latin American Citizens v. Executive Office of the President*, 2025).

Отже, аналіз судових кейсів показує, що судова система залишалася важливим механізмом контролю за президентською владою, однак її ефективність була нерівномірною та залежала від характеру конкретного інституційного конфлікту. Судова влада продемонструвала найвищу ефективність на процедурному рівні, де суди могли оперативно зупиняти рішення виконавчої влади, якщо вони не мали належного адміністративного обґрунтування. На функціональному рівні стійкість судового контролю виявилася вразливою там, де президент апелював до широкої виконавчої дискреції, особливо у сферах національної безпеки, зовнішньої політики та регулювання в'їзду іноземців. На структурному рівні суди не лише захищали принципи поділу влади, федералізму та юридичної підзвітності президента, а й самі брали участь у переозначенні меж президентської влади.

На обмеженість судового контролю вказує і гарвардська політологиня Мая Сен, яка наголошує, що федеральні суди не можуть самотужки захистити верховенство права, якщо інші інститути, насамперед Конгрес, не виконують активної стримувальної ролі (Sen, 2025). Саме ця амбівалентність засвідчує, що судова система не діяла як автоматичний обмежувач президента: вона могла стримувати конкретні дії виконавчої влади, але водночас у низці випадків легітимізувала ширше тлумачення президентських повноважень.

Адміністративний апарат

Якщо Конгрес і суди є зовнішніми інститутами стримування президента, то адміністративна держава становить внутрішній механізм контролю всередині

виконавчої влади. Формально вона належить до виконавчої гілки, але водночас не є тотожною самому президенту й зберігає певну автономію. У сучасній американській політичній системі така стримувальна функція забезпечується кар'єрною бюрократією, генеральними інспекторами, професійними правовими процедурами, правоохоронними органами та незалежними або квазінезалежними агентствами.

Одним із найбільш виразних прикладів політичного тиску адміністрації Трампа на інститути адміністративної держави стала ситуація навколо кар'єрної бюрократії. У США вона становить професійний шар федеральної цивільної служби, який має забезпечувати безперервність державного управління незалежно від зміни адміністрацій і не дозволяти перетворювати державний апарат на особистий інструмент політичної волі президента. На відміну від політичних призначенців, кар'єрні службовці не призначаються президентом персонально і користуються службовими гарантіями, що обмежують можливість їхнього звільнення з політичних мотивів. Для адміністрації Трампа така модель створювала проблему керованості, адже кар'єрний апарат міг уповільнювати або ускладнювати реалізацію президентського курсу, якщо відповідні рішення викликали сумніви з погляду законності, адміністративних процедур або професійних стандартів.

Відповіддю адміністрації Трампа на цю проблему став указ про створення Schedule F, підписаний у жовтні 2020 року (Executive Order 13957, 2020). Він стосувався посад, пов'язаних із формуванням або просуванням президентської політики, і передбачав переведення частини кар'єрних службовців до категорії з іншим правовим режимом. Така перекласифікація надавала агентствам більшу гнучкість у доборі кадрів, але її головне значення полягало у послабленні службових гарантій і захисту від звільнення. Саме тому ця ініціатива сприймалася критиками не як звичайна кадрова реформа, а як потенційний механізм політизації професійного апарату виконавчої влади та посилення його залежності від президентського контролю (National Active and Retired Federal Employees Association, 2020; Wagner, 2020).

Цей указ не встиг бути повноцінно реалізованим, оскільки був скасований президентом Джо Байденом 22 січня 2021 року, проіснувавши близько трьох місяців (Executive Order 14003, 2021). За оцінкою GAO, на момент його скасування жодне федеральне агентство ще не перевело посади до Schedule F (U.S. Government Accountability Office, 2022). Однак ця ідея не зникла з політичного порядку денного. Після повернення до влади у січні 2025 року Трамп відновив її логіку через новий указ про Schedule Policy/Career (Executive Order 14171, 2025). Водночас за змістом новий указ був близьким до Schedule F, хоча з огляду на попередню критику був оформлений обережніше. Адміністрація підкреслювала кар'єрний статус цих посад і заперечувала їх використання для політичного патронажу чи тестів лояльності.

Станом на 2026 рік Schedule Policy/Career перейшов у стадію практичного впровадження. За оцінкою Управління кадрової служби США, до цієї категорії може бути переведено приблизно 50 тис. посад, тобто близько 2% федеральної цивільної служби (Office of Personnel Management, 2026). У контексті системи стримувань і противаг це означає, що підхід, закладений у Schedule F, набув форми реального інструменту кадрової перебудови адміністративної держави, а здатність наявних інституційних запобіжників стримати цей процес залишається відкритим питанням.

Якщо ситуація навколо кар'єрної бюрократії демонструє спробу посилити президентський контроль над кадровим ядром адміністративної держави, то конфлікти з генеральними інспекторами показують інший вимір цього процесу, а саме - тиск на внутрішні механізми нагляду й підзвітності виконавчої влади. У першому президентстві Трампа це проявилося у звільненні або усуненні щонайменше п'яти генеральних інспекторів, частина з яких виконувала обов'язки на тимчасовій основі (Quinn, 2020).

Показовим став приклад Майкла Аткінсона, генерального інспектора розвідувальної спільноти, який передав Конгресу скаргу викривача щодо телефонної розмови Трампа з президентом України Володимиром Зеленським. Після цього Аткінсона було звільнено, що сприймалося критиками як сигнал про вразливість механізмів внутрішнього нагляду перед президентським кадровим контролем. Подібні питання виникали і у зв'язку зі звільненням генерального інспектора Державного департаменту Стіва Лініка та заміни виконувачки обов'язків генерального інспектора Міністерства охорони здоров'я Крісті Ґрімм після критичного звіту про готовність лікарень до пандемії COVID-19 (Quinn, 2020).

У другому президентстві ця тенденція набула масштабнішого характеру. У січні 2025 р. адміністрація Трампа звільнила приблизно 17 генеральних інспекторів, причому, за повідомленням Associated Press, без передбаченого законом 30-денного повідомлення Конгресу. Це викликало критику з боку як демократів, так і окремих республіканців, оскільки масове усунення внутрішніх наглядачів послаблювало один із ключових механізмів підзвітності виконавчої влади (Miller, Tucker, & Weissert, 2025).

Ситуація навколо цієї інституції демонструє обмеженість наявних запобіжників проти президентського кадрового контролю. Закон вимагає попереднього повідомлення Конгресу про звільнення генерального інспектора, а після реформи 2022 року надання конкретного обґрунтування такого рішення (United States Code, n.d.). Однак ця процедура не створює для Конгресу формального права вето. Навіть у разі порушення вимог щодо повідомлення або незгоди з мотивами звільнення законодавці не можуть автоматично заблокувати рішення президента. Судові спори навколо звільнень 2025 року також показали межі юридичного захисту цієї інституції: за наявності процедурних порушень суди не обов'язково відновлюють звільнених генеральних інспекторів на посадах (Kunzelman & Boone, 2025). Така тенденція створює ризики для ефективності діяльності генеральних інспекторів, оскільки посилення президентського кадрового контролю може зміщувати фокус цієї інституції від незалежного нагляду до адміністративної лояльності.

Ще одним напрямом посилення президентського контролю над адміністративними інституціями стали конфлікти навколо незалежних, або квазінезалежних, агентств. У класичній моделі таких агентств особливий статус забезпечується фіксованими строками повноважень членів керівних органів, законодавчими обмеженнями щодо дострокового звільнення та відносною самостійністю у здійсненні регуляторних повноважень. У другому президентстві Трампа ця модель опинилася під додатковим тиском через спроби дострокового усунення посадовців деяких із цих агентств.

Найважливішим прикладом стала справа *Trump v. Wilcox*, пов'язана зі звільненням Ґвінн Вілкокс із Національної ради з трудових відносин (англ. National

Labor Relations Board, NLRB) та Кеті Гарріс із Ради із захисту системи заслуг (англ. Merit Systems Protection Board, MSPB). Справа дійшла до суду, оскільки обидві посадовиці були достроково усунені з посад і оскаржили право президента звільняти членів незалежних агентств до завершення їхніх строків повноважень. У травні 2025 року Верховний суд США на проміжному етапі дозволив адміністрації Трампа не поновлювати цих посадовиць на посадах під час подальшого розгляду справи. Водночас Суд підкреслив тимчасовий характер рішення і окремо застеріг, що його підхід щодо NLRB і MSPB не слід автоматично поширювати на Федеральну резервну систему (*Trump v. Wilcox*, 2025).

Логіка Суду полягала в тому, що якщо незалежні агентства здійснюють значні виконавчі функції, то президент може мати ширші повноваження щодо контролю над їхнім кадровим складом. Подальше рішення Апеляційного суду округу Колумбія посилило позицію адміністрації, визнавши, що обмеження на звільнення членів NLRB і MSPB не можуть стримувати президента, оскільки ці органи здійснюють суттєві виконавчі повноваження (*Harris v. Bessent; Wilcox v. Trump*, 2025). Ці судові рішення продовжили негативну тенденцію до посилення президентської влади, поставивши під сумнів стійкість автономії принаймні частини незалежних агентств.

Підсумовуючи аналіз взаємодії адміністрації Дональда Трампа з розглянутими інститутами адміністративної держави, можна зробити висновок, що цей сегмент системи стримувань і противаг виявився одним із найбільш вразливих до президентського тиску. Формально досліджені елементи зберегли свою інституційну структуру, однак їхня політична автономія була суттєво послаблена. Впровадження інструментів на зразок Schedule Policy/Career свідчить про рух від веберіанської моделі професійної, політично нейтральної бюрократії до моделі кадрової лояльності президентській адміністрації. Масові звільнення генеральних інспекторів та порушення процедурних обмежень виявили інституційну слабкість цього механізму нагляду, створивши ризик перетворення органів внутрішнього аудиту з відносно автономних контролерів на більш вразливих учасників політичного процесу. Судові справи, пов'язані зі звільненням посадовців незалежних агентств, продемонстрували юридичне послаблення їхньої автономії та зсув правової системи в бік концепції унітарної виконавчої влади. У результаті сама ідея квазінезалежних адміністративних інститутів як запобіжника проти концентрації президентської влади була поставлена під сумнів.

Висновки дослідження та перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Проведене дослідження показує, що президентство Дональда Трампа стало своєрідним стрес-тестом американської системи стримувань і противаг, виявивши обмеженість, асиметричність та нерівномірну стійкість її окремих інституційних елементів. У цьому сенсі результати аналізу засвідчують розрив між формальним існуванням механізмів контролю і їхньою реальною спроможністю своєчасно та дієво стримувати виконавчу владу в умовах посиленого політичного тиску. Така ситуація створює ризик поступового зміщення реального балансу сил на користь інституту президентства.

Аналіз функціонування Конгресу, судової системи та адміністративної держави показав, що ці інститути мали різний рівень стійкості до президентського тиску. На рівні Конгресу формально потужні механізми парламентського контролю виявилися обмеженими у практичному застосуванні. Імпічмент, розслідування,

повістки та сенатський контроль за призначеннями зберегли конституційне значення, однак не завжди забезпечували відчутні політичні наслідки для виконавчої влади. Водночас однопартійний контроль Республіканської партії, партійна поляризація та здатність адміністрації переводити конфлікти в судову площину ще більше знижують ефективність парламентського стримування та зміщують баланс сил на користь президента. Конгрес усе ще зберігає здатність протистояти президентській владі, однак реалізація цієї можливості дедалі більше залежить не лише від формальних повноважень, а й від політичної волі законодавців. За умов високої партійної лояльності до президента власної партії такий сценарій стає дедалі менш імовірним.

Порівняно з Конгресом, судова влада продемонструвала вищу інституційну спроможність до безпосереднього стримування виконавчої влади. Вона була здатна оперативніше зупиняти або коригувати окремі рішення адміністрації Трампа, однак її ефективність також мала неоднорідний характер. Можливості судового контролю залишалися обмеженими доктринальною деференцією до президентської влади, часовими затримками та характером доступних судових засобів захисту. У підсумку суди не лише обмежували окремі дії президента, а й у частині випадків легітимізували ширше розуміння президентських повноважень.

Найбільш вразливими до президентського тиску виявилися інституції адміністративної держави. Кадрові реформи, масові звільнення внутрішніх наглядачів і судові рішення щодо послаблення автономії незалежних регуляторів показали, що ці інституції не мають достатнього захисту від посилення президентського контролю. Ані Конгрес, ані судова влада не змогли повною мірою компенсувати цю вразливість. Унаслідок цього саме в адміністративній державі найбільш виразно проявився ризик поступового переходу від моделі професійної автономії до логіки персональної лояльності президенту.

Таким чином, президентство Дональда Трампа підтвердило, що система стримувань і противаг не є автоматичним механізмом самозахисту демократії. Її ефективність залежить від поєднання формальних правил, інституційної культури, професійної автономії державного апарату та готовності політичних акторів дотримуватися не лише букви, а й духу конституційного порядку.

Перспективи подальших досліджень. З огляду на триваючий другий термін Дональда Трампа, відкритим залишається питання, чи зможуть ці інститути посилити власну стримувальну спроможність, чи їхня роль і надалі залишатиметься обмеженою в контексті поступового посилення інституту президентства. Подальші дослідження в цьому напрямку доцільно зосередити на аналізі трансформації взаємодії між президентською владою, Конгресом, судовою системою та адміністративною державою. Окремої уваги потребує оцінка довгострокових інституційних наслідків президентства Дональда Трампа для функціонування системи стримувань і противаг у США.

Новизна дослідження полягає у комплексному порівняльному аналізі стійкості Конгресу, судової системи та адміністративної держави як окремих інституційних сегментів системи стримувань і противаг у період президентства Дональда Трампа. У дослідженні обґрунтовано нерівномірний характер їхньої стійкості та визначено відмінності в рівні вразливості до посилення президентської влади. Показано, що формальне збереження механізмів контролю не завжди означає їхню практичну ефективність, яка значною мірою залежить від характеру конкретного

інституційного виклику та умов, у яких відповідні механізми застосовуються. Запропонований підхід дає змогу розглядати інституційну стійкість американської системи стримувань і противаг не як однорідну характеристику, а як сукупність інституційних складових, що відрізняються рівнем стійкості та межами ефективності.

References [Список використаної літератури]

Boak, J. (2025, August 30). Trump blocks $4.9B in foreign aid Congress OK'd, using maneuver last seen nearly 50 years ago. *AP News.* [in English]. [Boak J. Trump blocks $4.9B in foreign aid Congress OK'd, using maneuver last seen nearly 50 years ago. *AP News*. 2025. URL: https://apnews.com/article/trump-foreign-aid-pocket-rescission-374c63e6b4004e819a657e33b76f502e (дата звернення: 01.04.2026).]

Committee on the Judiciary v. McGahn. (2019, November 25). *U.S. District Court for the District of Columbia* [Court decision]. [in English]. [*Committee on the Judiciary v. McGahn : The decision of the District Court for the District of Columbia (USA).* 25 p. URL: https://www.judiciary.senate.gov/imo/media/doc/committee_on_judiciary__united_states_house_of_representatives_v_mcgahn.pdf (дата звернення: 01.04.2026).]

Constitution of the United States. (1787). Constitution of the United States [Constitution]. Constitution Annotated, Congress.gov. [in English]. [Constitution of the United States : US Constitution of September 17, 1787. URL: https://constitution.congress.gov/constitution/ (дата звернення: 01.05.2026).]

Department of Homeland Security v. Regents of the University of California. (2020, June 18). Supreme Court of the United States [Court decision]. [in English]. [Department of Homeland Security v. Regents of the University of California : decision of the US Supreme Court on 18 March. 2020 r. URL: https://www.supremecourt.gov/opinions/19pdf/18-587_5ifl.pdf (дата звернення: 01.04.2026).]

Driesen, D. M. (2024, July 12). Donald Trump and the collapse of checks and balances [Research paper]. SSRN. [in English]. [Driesen D. M. Donald Trump and the Collapse of Checks and Balances. SSRN. 2024. DOI: 10.2139/ssrn.4892783. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4892783 (дата звернення: 01.04.2026).]

Executive Order 13957. (2020, October 21). Creating Schedule F in the Excepted Service. Federal Register. [in English]. [Executive Order 13957. Creating Schedule F in the Excepted Service : Decree of the President of the United States dated 21st. 2020. Federal Register. URL: https://www.federalregister.gov/documents/2020/10/26/2020-23780/creating-schedule-f-in-the-excepted-service (дата звернення: 01.04.2026).]

Executive Order 14003. (2021, January 22). Protecting the Federal Workforce. Federal Register. [in English]. [Executive Order 14003. Protecting the Federal Workforce: Decree of the President of the United States dated 22 sec. 2021. Federal Register. URL: https://www.federalregister.gov/documents/2021/01/27/2021-01924/protecting-the-federal-workforce (дата звернення: 01.04.2026).]

Executive Order 14171. (2025, January 20). Restoring Accountability to Policy-Influencing Positions Within the Federal Workforce. Federal Register. [in English]. [Executive Order 14171. Restoring Accountability to Policy-Influencing Positions Within the Federal Workforce : указ Президента США від 20 January, 2025. Federal Register. URL: https://www.federalregister.gov/documents/2025/01/31/2025-02095/restoring-accountability-to-policy-influencing-positions-within-the-federal-workforce (дата звернення: 01.04.2026).]

Executive Order 14248. (2025, March 25). Preserving and Protecting the Integrity of American Elections. The White House. [in English]. [Executive Order 14248. Preserving and Protecting the Integrity of American Elections : Decree of the President of the United States regarding 25 birches. URL: https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/03/preserving-and-protecting-the-integrity-of-american-elections/ (дата звернення: 01.04.2026).]

Harris v. Bessent; Wilcox v. Trump. (2025, December 5). U.S. Court of Appeals for the District of Columbia Circuit [Court decision]. [in English]. [Harris v. Bessent; Wilcox v. Trump : decision of the Court of Appeals for the District of Columbia dated Dec. 5, 2025. URL: https://law.justia.com/cases/federal/appellate-courts/cadc/25-5057/25-5057-2025-12-05.html (дата звернення: 01.04.2026).]

Kriner, D. L. (2020). Trump, populism, and the resilience of the American constitutional system. *Costituzionalismo.it*, 3, 2020. [in English]. [Kriner D. L. Trump, Populism, and the Resilience of the American Constitutional System. *Costituzionalismo.it*. 2020. No. 3. URL: https://www.costituzionalismo.it/wp-content/uploads/2-Fasc3-2020-Kriner.pdf (дата звернення: 01.04.2026).]

Kunzelman, M., & Boone, R. (2025, September 25). Federal judge refuses to reinstate eight former inspectors general fired by Trump administration. *AP News.* [in English]. [Kunzelman M., Boone R. Federal Judge Refuses to Reinstate Eight Former Inspectors General Fired by Trump Administration. *AP News.* 2025.

URL: https://apnews.com/article/inspectors-general-fired-trump-ruling-87145a36a311ce6d4c2e2e4c3276c17d (дата звернення: 01.04.2026).]

League of United Latin American Citizens v. Executive Office of the President. (2025, April 24). U.S. District Court for the District of Columbia [Court decision]. [in English]. [League of United Latin American Citizens v. Executive Office of the President : decision of the District Court of the District of Columbia dated April 24, 2025. URL: https://www.brennancenter.org/media/13927/download/2025-4-24-memo-op-and-order-granting-pi.pdf (дата звернення: 01.04.2026).]

Levitsky, S., & Ziblatt, D. (2018). *How Democracies Die.* New York, NY: Crown. [in English]. [Levitsky S., Ziblatt D. *How Democracies Die.* New York : Crown, 2018. 167 p.]

Lieberman, R. C., Mettler, S., Pepinsky, T. B., Roberts, K. M., & Valelly, R. (2019). The Trump Presidency and American Democracy: A Historical and Comparative Analysis. *Perspectives on Politics, 17*(2), 470–479. [in English]. [Lieberman R. C., Mettler S., Pepinsky T. B., Roberts K. M., Valelly R. The Trump Presidency and American Democracy: A Historical and Comparative Analysis. *Perspectives on Politics.* 2019. Vol. 17, Is. 2. P. 470–479. DOI:10.1017/S1537592718003286.]

Mascaro, L., & Burnett, S. (2021, October 29). GOP Trump critic Rep. Adam Kinzinger won't seek reelection. *AP News.* [in English]. [Mascaro L., Burnett S. GOP Trump Critic Rep. Adam Kinzinger Won't Seek Reelection. *AP News.* 2021. URL: https://apnews.com/article/donald-trump-capitol-siege-veterans-adam-kinzinger-congress-dbed0110a3b11ca85355925cefc993eb (дата звернення: 01.04.2026).]

Miller, Z., Tucker, E., & Weissert, W. (2025, January 26). Trump fires more than a dozen independent inspectors general. *AP News.* [in English]. [Miller Z., Tucker E., Weissert W. Trump Fires More than a Dozen Independent Inspectors General. *AP News.* 2025. URL: https://apnews.com/article/trump-inspectors-general-fired-congress-unlawful-4e8bc57e132c3f9a7f1c2a3754359993 (дата звернення: 01.04.2026).]

Montesquieu, C.-L. de Secondat, Baron de. (1777). The Spirit of Laws. Vol. 1, Book XI, Chapter VI. In The Complete Works of M. de Montesquieu. T. Evans. [in English]. [Montesquieu C.-L. de Secondat. The Spirit of Laws. Vol. 1. Book XI. Chapter VI. The Complete Works of M. de Montesquieu. London : T. Evans, 1777. URL: https://oll.libertyfund.org/titles/montesquieu-complete-works-vol-1-the-spirit-of-laws (дата звернення: 01.04.2026).]

Morgan, D., & Cornwell, S. (2021, May 12). Cheney ousted by U.S. House Republicans, but will seek re-election. *Reuters.* [in English]. [Morgan D., Cornwell S. Cheney Ousted by U.S. House Republicans, but Will Seek Re-election. *Reuters.* 2021. 12 May. URL: https://www.reuters.com/world/us/liz-cheney-vote-us-house-republicans-reach-watershed-over-trump-2021-05-12/ (дата звернення: 01.04.2026).]

National Active and Retired Federal Employees Association. (2020, November 2). Letter urging Congress to nullify Executive Order 13957 [Letter]. [in English]. [National Active and Retired Federal Employees Association. Letter Urging Congress to Nullify Executive Order 13957. 2020. URL: https://www.narfe.org/wpcontent/uploads/2020/12/NARFE20Letter20Schedule20F20final-pdf.pdf (дата звернення: 01.05.2026).]

Office of Personnel Management. (2026, February 6). Improving performance, accountability and responsiveness in the civil service. Federal Register, 91, 5580–5657. [in English]. [Office of Personnel Management. Improving Performance, Accountability and Responsiveness in the Civil Service. Federal Register. 2026. Vol. 91. P. 5580–5657.]

Pace, J. (2021, February 14). Analysis: Impeachment proves imperfect amid U.S. polarization. *AP News.* [in English]. [Pace J. Analysis: Impeachment Proves Imperfect Amid U.S. Polarization. *AP News.* 2021. URL: https://apnews.com/article/capitol-siege-donald-trump-ap-top-news-impeachments-trump-impeachment-963015f42b0c6c9243c7daea2ef5f648 (дата звернення: 01.04.2026).]

Partnership for Public Service. (2020, September). The replacements: Why and how "acting" officials are making Senate confirmation obsolete [Report]. [in English]. [Partnership for Public Service. The Replacements: Why and How "Acting" Officials Are Making Senate Confirmation Obsolete. Report. 2020. URL: https://ourpublicservice.org/wp-content/uploads/2020/09/The-Replacements-1.pdf (дата звернення: 01.04.2026).]

Peterson, T. D. (2023). Arbitrating executive privilege. *American University Law Review, 73*(1), 217–292. [in English]. [Peterson T. D. Arbitrating Executive Privilege. *American University Law Review.* 2023. Vol. 73. Is. 1. P. 217–292.]

Quinn, M. (2020, May 19). The internal watchdogs Trump has fired or replaced. *CBS News.* [in English]. [Quinn M. The Internal Watchdogs Trump Has Fired or Replaced. *CBS News.* 2020. URL: https://www.cbsnews.com/news/trump-inspectors-general-internal-watchdogs-fired-list/ (дата звернення: 01.04.2026).]

Reynolds, M. E., & Maehr, N. (2023, July 31). How partisan and policy dynamics shape congressional oversight in the post-Trump era. Brookings Institution. [in English]. [Reynolds M. E., Maehr N. How Partisan and Policy Dynamics Shape Congressional Oversight in the Post-Trump Era. Brookings Institution. 2023. URL:

https://www.brookings.edu/articles/how-partisan-and-policy-dynamics-shape-congressional-oversight-in-the-post-trump-era/ (дата звернення: 01.04.2026).]

Scheppele, K. L. (2018). Autocratic legalism. *University of Chicago Law Review, 85*(2), 545–583. [in English]. [Scheppele K. L. Autocratic Legalism. *University of Chicago Law Review*. 2018. Vol. 85. Is. 2. P. 545–583. URL: https://lawreview.uchicago.edu/sites/default/files/11%20Scheppele_SYMP_Online.pdf (дата звернення: 01.04.2026).]

Schickler, E. (2026). What Donald Trump has taught us about American political institutions. *Political Science Quarterly, 141*(1), 51–60. [in English]. [Schickler E. What Donald Trump Has Taught Us about American Political Institutions. Political Science Quarterly. 2026. Vol. 141. Is. 1. P. 51–60. DOI: 10.1093/psquar/qqaf090. URL: https://academic.oup.com/psq/article-abstract/141/1/51/8326650 (дата звернення: 01.04.2026).]

Sen, M. (2025, March 18). If the U.S. courts can't defend the rule of law, who can? *PolicyCast, Harvard Kennedy School* [Podcast]. [in English]. [Sen M. If the U.S. Courts Can't Defend the Rule of Law, Who Can? *PolicyCast, Harvard Kennedy School*. Podcast. 2025. URL: https://www.hks.harvard.edu/faculty-research/policycast/if-us-courts-cant-defend-rule-law-who-can (дата звернення: 01.04.2026).]

Trump v. Hawaii. (2018, June 26). Supreme Court of the United States [Court decision]. [in English]. [Trump v. Hawaii : US Supreme Court decision of June 26, 2018 URL: https://www.supremecourt.gov/opinions/17pdf/17-965_h315.pdf (дата звернення: 01.04.2026).]

Trump v. Mazars USA, LLP. (2020, July 9). Trump v. Mazars USA, LLP [Court decision]. Supreme Court of the United States. [in English]. [Trump v. Mazars USA, LLP : US Supreme Court decision of July 9, 2020 URL: https://www.supremecourt.gov/opinions/19pdf/19-715_febh.pdf (дата звернення: 01.04.2026).]

Trump v. United States. (2024, July 1). Trump v. United States [Court decision]. Supreme Court of the United States. [in English]. [Trump v. United States : US Supreme Court decision of July 1, 2024. URL: https://www.supremecourt.gov/opinions/23pdf/23-939_e2pg.pdf (дата звернення: 01.04.2026).]

Trump v. Vance. (2020, July 9). Trump v. Vance [Court decision]. Supreme Court of the United States. [in English]. [Trump v. Vance : US Supreme Court decision of July 9, 2020 URL: https://www.supremecourt.gov/opinions/19pdf/19-635_o7jq.pdf (дата звернення: 01.04.2026).]

Trump v. Wilcox. (2025, May 22). Trump v. Wilcox [Court order]. Supreme Court of the United States. [in English]. [Trump v. Wilcox : US Supreme Court decision of May 22, 2025. URL: https://www.supremecourt.gov/opinions/24pdf/24a966_1b8e.pdf (дата звернення: 01.04.2026).]

United States Code. (n.d.). 5 U.S.C. § 403: Appointments. Legal Information Institute, Cornell Law School. [in English]. [United States Code. 5 U.S.C. § 403: Appointments. URL: https://www.law.cornell.edu/uscode/text/5/403 (дата звернення: 01.04.2026).]

U.S. Congress. (2017, August 2). Countering America's Adversaries Through Sanctions Act (Pub. L. No. 115-44, Sec. 216). U.S. Government Publishing Office. [in English]. [Countering America's Adversaries Through Sanctions Act : Pub. L. No. 115–44 від 2 серп. 2017 р. U.S. Government Publishing Office. URL: https://www.govinfo.gov/content/pkg/PLAW-115publ44/pdf/PLAW-115publ44.pdf (дата звернення: 01.04.2026).]

U.S. Government Accountability Office. (2020a, August 14). Department of Homeland Security-Legality of service of Acting Secretary of Homeland Security and service of Senior Official Performing the Duties of Deputy Secretary of Homeland Security (B-331650). [in English]. [U.S. Government Accountability Office. Department of Homeland Security-Legality of Service of Acting Secretary of Homeland Security and Service of Senior Official Performing the Duties of Deputy Secretary of Homeland Security (B-331650). 2020. URL: https://www.gao.gov/products/b-331650 (дата звернення: 01.04.2026).]

U.S. Government Accountability Office. (2020b, January 16). Office of Management and Budget-Withholding of Ukraine security assistance (B-331564). [in English]. [U.S. Government Accountability Office. Office of Management and Budget–Withholding of Ukraine Security Assistance (B-331564). 2020. URL: https://www.gao.gov/products/b-331564 (дата звернення: 01.04.2026).]

U.S. Government Accountability Office. (2022, September 28). Civil service: Agency responses and perspectives on former executive order to create a new Schedule F category of federal positions (GAO-22-105504). [in English]. [U.S. Government Accountability Office. Civil Service: Agency Responses and Perspectives on Former Executive Order to Create a New Schedule F Category of Federal Positions (GAO-22-105504). 2022. URL: https://www.gao.gov/products/gao-22-105504 (дата звернення: 01.04.2026).]

U.S. House of Representatives. (2019, December 18). Impeaching Donald John Trump, President of the United States, for high crimes and misdemeanors: Roll Call 695. [in English]. [U.S. House of Representatives. Impeaching Donald John Trump, President of the United States, for High Crimes and Misdemeanors: Roll Call 695. 18 Dec. 2019. URL: https://clerk.house.gov/Votes/2019695 (дата звернення: 01.04.2026).]

U.S. House of Representatives. (2021, January 13). Impeaching Donald John Trump, President of the United States, for high crimes and misdemeanors: Roll Call 17. [in English]. [U.S. House of Representatives.

Impeaching Donald John Trump, President of the United States, for High Crimes and Misdemeanors: Roll Call 17. 13 Jan. 2021. URL: https://clerk.house.gov/Votes/202117 (дата звернення: 01.04.2026).]
U.S. Senate. (2020, February 5). Guilty or not guilty: Article II, Articles of Impeachment against President Donald John Trump, Roll Call Vote 34. [in English]. [U.S. Senate. Guilty or Not Guilty: Article II, Articles of Impeachment against President Donald John Trump. Roll Call Vote 34. 5 Feb. 2020. URL: https://www.senate.gov/legislative/LIS/roll_call_votes/vote1162/vote_116_2_00034.htm (дата звернення: 01.04.2026).]
U.S. Senate. (2021, February 13). Guilty or not guilty: Article of Impeachment against former President Donald John Trump, Roll Call Vote 59. [in English]. [U.S. Senate. Guilty or Not Guilty: Article of Impeachment against Former President Donald John Trump. Roll Call Vote 59. 13 Feb. 2021. URL: https://www.senate.gov/legislative/LIS/roll_call_votes/vote1171/vote_117_1_00059.htm (дата звернення: 01.04.2026).]
Wagner, E. (2020, October 22). "Stunning" executive order would politicize civil service. Government Executive. [in English]. [Wagner E. "Stunning" Executive Order Would Politicize Civil Service. Government Executive. 2020. URL: https://www.govexec.com/management/2020/10/stunning-executive-order-would-politicize-civil-service/169479/ (дата звернення: 01.04.2026).]
Zandi, G., Maehr, N., & Reynolds, M. E. (2022, October 21). House oversight of the executive branch – What did the 116th and 117th Congresses spend their time on? Brookings Institution. [in English]. [Zandi G., Maehr N., Reynolds M. E. House Oversight of the Executive Branch – What Did the 116th and 117th Congresses Spend Their Time On? Brookings Institution. 2022. URL: https://www.brookings.edu/articles/house-oversight-of-the-executive-branch-what-did-the-116th-and-117th-congresses-spend-their-time-on/ (дата звернення: 01.04.2026).]

Kaduk N. I. , Soltovskyi Ye. S.
Department of Political Science
Odesa I.I. Mechnikov National University
Frantsuzkyi blv., 24/26, Odesa, 65058, Ukraine

DONALD TRUMP'S PRESIDENCY AS A STRESS TEST OF THE INSTITUTIONAL RESILIENCE OF THE U.S. SYSTEM OF CHECKS AND BALANCES: UNEVENNESS AND LIMITS OF EFFECTIVENESS

Summary
The article examines the institutional resilience of the system of checks and balances in the United States during Donald Trump's presidency. The relevance of the study is determined by attempts to shift the balance of power in favor of the president amid a high level of partisan polarization. In this context, the question arises as to the extent to which formally established constitutional mechanisms of oversight are capable of effectively constraining the executive branch. The purpose of the study is to analyze the functioning of Congress, the judiciary, and the administrative state as the principal elements of the system of checks and balances under conditions of intensified presidential pressure. The article analyzes Congress's use of impeachment procedures, congressional investigations, budgetary oversight, subpoenas, and the Senate confirmation of presidential appointments. It is argued that the effectiveness of congressional constraints largely depends on the partisan configuration of government, the level of political polarization, intraparty loyalty, and legislators' willingness to defend the institutional autonomy of Congress. The role of the judiciary in overseeing presidential power is examined at the procedural, functional, and structural levels. The analysis demonstrates that courts are capable both of restricting specific actions of the executive branch and, conversely, of facilitating broader interpretations of presidential powers. Particular attention is paid to the administrative state as an internal mechanism of constraint within the executive branch. The article considers reforms of the career civil service, the introduction of Schedule F and Schedule Policy/Career, the dismissal of inspectors general, and the weakening of the autonomy of independent agencies. It is established that the administrative state has proved to be the most vulnerable to presidential personnel and political

control. The article concludes that the American system of checks and balances retains its formal institutional integrity but is characterized by asymmetric and uneven resilience. Its effectiveness depends not only on constitutional norms and legal procedures but also on institutional culture, the professional autonomy of the state apparatus, and the willingness of political actors to adhere to such unwritten democratic norms as mutual toleration and institutional forbearance.

Key words: president, Donald Trump, system of checks and balances, institutional stability, political process, US Congress, US judicial system, party polarization, democratic institutions.

Дата першого надходження статті до видання: 03.08.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 14.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 25.11.2026